

Незважаючи на всі недоліки, Україна має високі перспективи та потенціал для реалізації ДПП. Насамперед перед тим, як успішно його впроваджувати в нашій країні, необхідно створити привабливе середовище для інвесторів, доопрацювати законодавчу базу, роз'яснивши роль кожного із учасників таким чином, щоб дана діяльність була вигідна для всіх, а також усунути інші розглянуті перешкоди у статті та підвищити рівень обізнаності суспільства в цій сфері.

Список використаних джерел

1. Грищенко С. Підготовка та реалізація проектів публічно-приватного партнерства: Практичний посібник для органів місцевої влади та бізнесу / Грищенко С. – К., ФОП Москаленко О.М., 2011. – 140 с.
2. Рассадникова С.І. Державно-приватне партнерство у розбудові екологічної інфраструктури: становлення, особливості, інвестиції / С.І. Рассадникова // Економіка: реалії часу – 2012. – 2, №1. – С. 133–142.

3. Айрапетян М.С. Зарубежный опыт использования государственно-частного партнерства. – Режим доступу: <http://iam.duma.gov.ru>

4. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України <http://www.me.gov.ua>

5. Офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень при Президенті України <http://www.niss.gov.ua>

6. Вилисов М.В. Государственно-частное партнерство: политико-правовой аспект. – Режим доступу: <http://www.g-k-h.ru/directory/articles/159/5361/>

7. Правила игры государственно-частного партнерства. Часть 2 [Електрон. ресурс] – Режим доступу: <http://jkg-portal.com.ua>

8. Государственно-частное партнерство: и практика: учеб. пособие / В.Г. Варнавский, А.В. Клименко, В.А. Королев и др. / Гос. ун-т – Высшая школа экономики. – М., 2010. – 228 с.

9. Дерябина М. Государственно-частное партнерство: теория и практика / Режим доступу: <http://institutions.com/general/1079-gosudarstvenno-chastnoe-partnerstvo.html>

І.І. ДЯНКОВ,

аспірант, Науково-дослідний економічний інститут Мінекономрозвитку України

Управління державним сектором економіки України: сучасний стан та перспективи розвитку

У статті розглянуто особливості сучасного стану управління державним сектором економіки України, недоліки законодавства, що його регулює, та запропоновані шляхи їх усунення.

Ключові слова: державний сектор економіки, корпоративний сектор, корпоративні права держави.

В статье рассмотрены особенности современного состояния управления государственным сектором экономики Украины, недостатки законодательства, которое его регулирует, и предложены пути их устранения.

Ключевые слова: государственный сектор экономики, корпоративный сектор, корпоративные права государства.

The article deals the features of the current state of public sector of Ukraine's economy, legislative shortcomings that governs it, and the ways to address them.

Keywords: public sector, corporate sector, corporate state.

Постановка проблеми. Усі роки незалежності важливим аспектом економічної політики України було формування ефективної системи управління державним сектором. Вирішення цієї проблеми пов'язане з пошуком оптимального співвідношення між державним та приватним секторами економіки, вдосконалення регуляторної політики, створення

ефективної системи державного управління, механізмів та інструментів впливу на суб'єкти господарювання державного сектору та національну економіку в цілому.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Ефект ринкових трансформацій забезпечується завдяки тимчасовому посиленню державного втручання в економіку, що обґрунтовується досвідом світової практики, який з очевидністю показав, що успіх будь-яких соціально-економічних реформ неможливий при самоусуненні держави із економічної сфери. Таке втручання припускає, з одного боку, посилення регулюючої функції держави, щоб установлювати «правила гри» на ринку, бо ринковий механізм самостійно не в змозі забезпечити ефективне регулювання економічних процесів, особливо у період радикальних реформ. З іншого боку, державне втручання припускає підвищення ефективності підприємницької функції держави, бо як власник держава зацікавлена в ефективному функціонуванні та розвитку своїх підприємств, які включені у загальнонаціональний оборот капіталу, взаємодіють із приватним капіталом. Тому ефективне управління підприємствами державного сектору сприяє досягненню позитивних макроекономічних результатів у цілому.

Дослідженням у цій сфері присвячено роботи багатьох зарубіжних учених: П. Самуельсона, Б. Сорде, Дж. Стиглиця, Р. Макгрейва, К. Макконелла, С. Брю, Л. Абалкіна, Є. Балацького, А. Радігіна, А. Савченка, а також вітчизняних еко-

номістів, серед яких О. Амоша, С. Аптекар, І. Булеєв, А. Гальчинський, В. Геєць, В. Гош, І. Жадан, Я. Жаліло, С. Іванов, Л. Кузьменко, В. Логвиненко, І. Лазня, С. Мочерний, О. Поважний, А. Покритан, Л. Червова, М. Чумаченко, А. Чухно. З огляду на той факт, що практика реформування вітчизняної економіки потребує осмислення процесів, що склалися в розбудові державного сектору економіки та формуванні політики, спрямованої на підвищення його ефективності, важливою проблемою сучасної економічної науки і практики вибір напрямку дослідження є актуальним.

Метою статті є проведення аналізу сучасного стану реформування державного сектору економіки України та формування заходів щодо вдосконалення системи управління об'єктами державної власності.

Виклад основного матеріалу. Державний сектор економіки включає сукупність суб'єктів підприємницької діяльності, що є у підпорядкуванні держави і створює додаткову вартість, яка є державною власністю. Державний сектор економіки України представлений значною кількістю видів суб'єктів господарювання – від суто державних підприємств, що перебувають у державній власності, до змішаних акціонерних компаній із різною часткою державної власності. Слід зазначити, що значну частку державного сектору економіки складають бюджетні установи, які включають установи освіти, заклади охорони здоров'я, суспільних послуг, суспільного транспорту.

Більшість країн світу відрізняються за обсягом державного сектору. В Україні за різними оцінками частка держсектору у ВВП займає 37–40%, що вище, ніж у більшості розвинених країнах світу (у Канаді, Англії, Італії – близько 15%, у США й Німеччині – близько 20%, у Польщі – 25%) [1].

Не зважаючи на те, що вітчизняний державний сектор економіки є одним з найбільших у Європі, його структура залишається неоптимальною, що уповільнює соціально-економічний розвиток держави.

За даними Єдиного реєстру об'єктів державної власності, на сьогодні в державній власності залишається 3695 державних підприємств та близько 650 пакетів акцій у статутних капіталах господарських товариств. Водночас ефектив-

ність управління цими об'єктами державної власності залишається на низькому рівні.

Найбільш повне уявлення про функціонування державного сектору дає моніторинг Міністерства економічного розвитку та торгівлі України щодо ефективності управління об'єктами державної власності [2].

Відповідно до моніторингу управління об'єктами державної власності здійснює 81 суб'єкт управління, в тому числі Кабінет Міністрів України, 17 міністерств, 36 державних комітетів та інших органів виконавчої влади, 17 місцевих органів виконавчої влади, п'ять господарських структур, Національна академія наук та чотири галузеві академії наук.

Станом на 01.01.2012 загальна кількість суб'єктів господарювання, управління якими здійснюють зазначені органи, становила 4091 об'єкт державної власності, в тому числі 3695 державних підприємств та 396 господарських товариств із державною часткою у статутному капіталі більше 50%. Із 3082 підприємств, які надали інформацію (звітували міністерству), працюючими є лише 2374 (79,3%), з них 2301 – державні підприємства та 73 – господарські товариства.

Схематично структура суб'єктів господарювання державного сектору економіки станом на 01.01.2012 представлена на рис. 1.

Із 4091 проаналізованого суб'єкта господарювання, за даними органів управління, – 449 суб'єктів господарювання знаходяться в різних стадіях банкрутства, в тому числі 261 державне підприємство та 188 господарських товариств. У стадії розпорядження майном перебував 131 суб'єкт господарювання (99 державних підприємств та 32 господарські товариства), в стадії санації – 106 суб'єктів господарювання (63 державні підприємства та 43 господарські товариства), у стадії ліквідації – 112 суб'єктів господарювання (69 державних підприємств та 43 господарські товариства).

Також необхідно зазначити, що, за даними органів управління, станом на 01.01.2012 у стадії реорганізації за рішенням органу перебувало 114 суб'єктів господарювання, а в стадії ліквідації за рішенням органу – 418 суб'єктів господарювання.

Таким чином, із 4091 суб'єкта господарювання державного сектору економіки, які аналізувалися під час проведен-

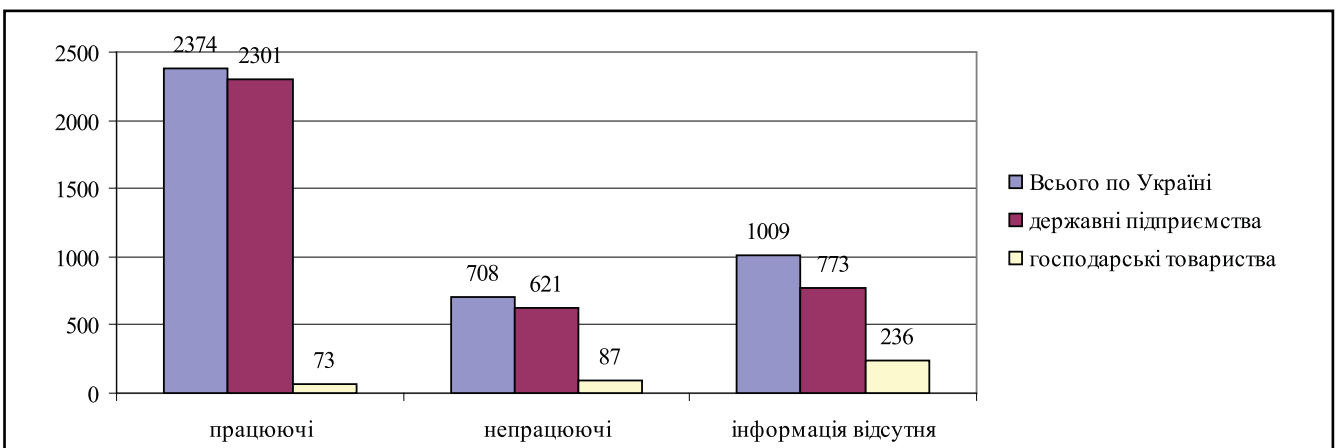

Рисунок 1. Структура суб'єктів господарювання державного сектору економіки станом на 01.01.2012

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

ня моніторингу, 58% працюючих підприємств, 8,5% підприємств перебувають у процедурі банкрутства, 13% підприємств перебувають у стані реорганізації або ліквідації за рішенням органу управління.

Аналіз показників фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору показує, що в 2011 році із 2374 працюючих підприємств: прибуткових – 1540 (64,9%), безприбуткових – 98 (4,1%), збиткових – 736 (31%). Схематично структура працюючих суб'єктів господарювання державного сектору економіки за підсумками 2011 року та у 2008–2011 роках представлена на рис. 2 та 3.

Статистична інформація наочно засвідчує неоптимальність та неефективність сучасного стану державного сектору економіки України. Основними причинами такого стану є:

- відсутність єдиної державної політики щодо державного сектору економіки, визначення пріоритетних сфер його розвитку та механізмів реалізації поставлених завдань;
- відсутність стратегічного планування діяльності підприємств державного сектору економіки;
- відсутність системного підходу до визначення суб'єктів управління об'єктами державної власності;
- невідповідність управлінських можливостей органів управління стосовно великої кількості об'єктів державної власності, що спричиняє низьку ефективність використання державних активів, а також ускладнює відповідний контроль та координацію;

– переважання адміністративних неринкових методів управління об'єктами державної власності;

– ігнорування принципу комерціалізації відносин держави як власника майна і підприємства, якому передане державне майно, що призводить до незаінтересованості у запровадженні інновацій, підвищенні прибутковості;

– відсутність чітких критеріїв ефективності управління об'єктами державної власності, у тому числі корпоративними правами;

– неефективність існуючої системи контролю за фінансово-господарською діяльністю підприємств державного сектору економіки, зокрема відсутність щорічного державного фінансового аудиту діяльності суб'єктів господарювання державного сектору економіки.

Структура державного сектору економіки є неефективною значною мірою тому, що її основу становлять державні унітарні підприємства, натомість частка інвестиційно більш привабливих господарських товариств, у статутних капіталах яких є державна частка, залишається відносно невеликою.

Корпоративний сектор відіграє системоутворюючу роль в національній економіці, є одним із визначальних факторів економічної безпеки держави, передусім її валютної, фінансової, зовнішньоекономічної, інноваційної та бюджетної складової, а також каталізатором розвитку соціальної сфери.

Непропорційно мала кількість господарських товариств у державному секторі є проблемою України, але набагато ва-

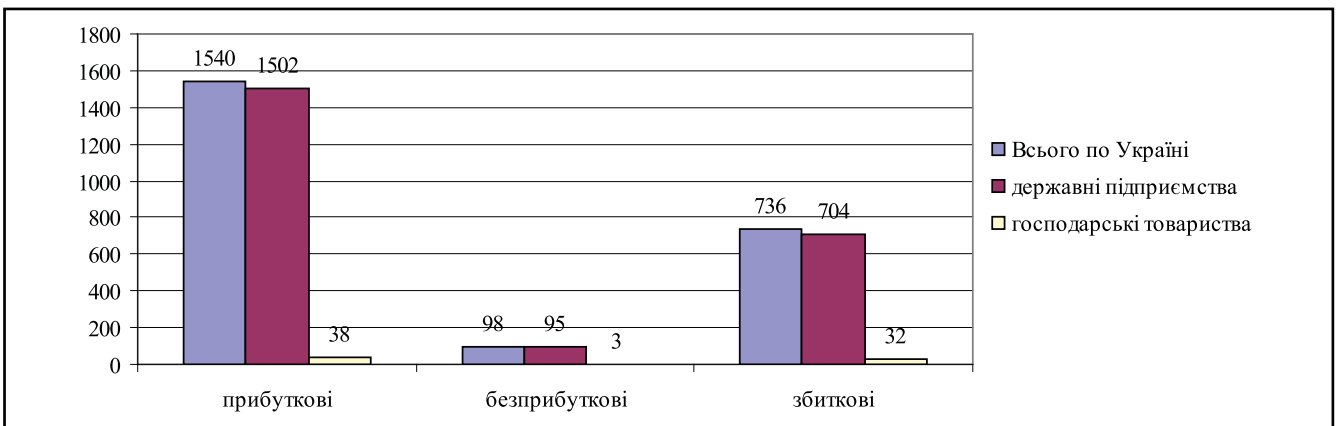

Рисунок 2. Структура працюючих суб'єктів господарювання державного сектору економіки за підсумками 2011 року

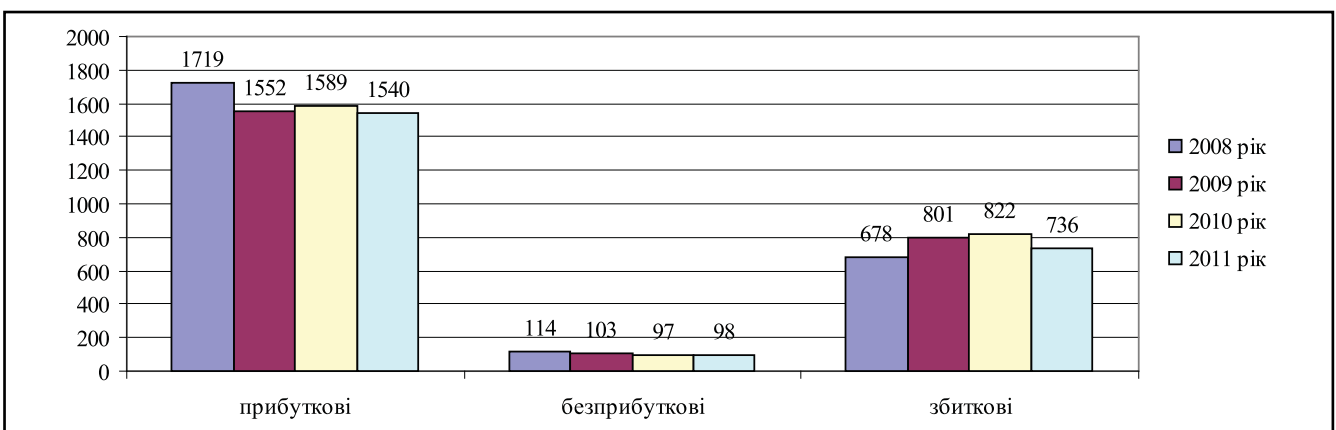

Рисунок 3. Структура працюючих суб'єктів господарювання державного сектору економіки у 2008–2011 роках

гомішою проблемою є неефективність існуючої системи управління державними корпоративними правами. Слід відзначити такі складові цієї проблеми:

- відсутність стратегічних планів, що визначали б середньострокові та довгострокові пріоритети в управлінні корпоративними правами держави, спрямовані на забезпечення реалізації завдань розвитку галузей національної економіки;
- відсутність чітких критеріїв ефективності управління корпоративними правами, визначення завдань на голосування представникам держави в органах управління товариств, контролю за їх фінансово-господарською діяльністю;
- велика частка дрібних державних пакетів акцій у статутних капіталах товариств, розміри яких не мають вирішального впливу держави на діяльність товариств;
- збитковість діяльності значної кількості товариств, і як наслідок, перебування їх у процедурі банкрутства;
- наявність заборгованості з перерахування дивідендів до державного бюджету;
- відсутність єдиної системи звітності щодо виконання головами правління підприємств рішень стосовно перерахування дивідендів до державного бюджету.

Відповідно до встановленого порядку управління корпоративними правами держави забезпечується шляхом призначення представників держави (державних службовців) в органи управління господарських товариств.

Проте встановленим порядком не передбачається дієвого механізму оцінки їх професійних якостей, кваліфікації з урахуванням специфіки об'єкта управління. Заінтересованості державних службовців у здійсненні ефективного представництва немає, оскільки відбуваючись в межах посадових обов'язків, воно не винагороджується належним чином.

Механізми залучення «незалежних директорів» від імені держави до роботи в органах управління господарських товариств невизначені.

Однією з найважливіших умов ефективного управління державними активами є повнота та достовірність інформації про них. Проте на сьогодні немає єдиної системи обліку об'єктів державної власності. Відомості про об'єкти державної власності обліковуються різними органами виконавчої влади без належної узгодженості в частині складу таких відомостей, порядку їх формування та надання. Так, Фонд державного майна веде Єдиний реєстр об'єктів державної власності та Реєстр корпоративних прав держави. Однак зважаючи на те, що значна частина зазначених корпоративних прав перебуває в управлінні інших органів і відповідні відомості до Фонду державного майна ними не надаються, існуюча система обліку не забезпечує повноти та достовірності інформації про об'єкти державної власності. Постає актуальне питання: чи можливо управляти тим, що не можна порахувати.

Тож, ураховуючи всі зазначені проблеми, автором запропоновано ряд заходів щодо вдосконалення системи управління об'єктами державної власності:

1) проведення аналізу сфер і напрямів діяльності підприємств державного сектору економіки, ефективності використання об'єктів державної власності;

2) забезпечення проведення інвентаризації об'єктів державної власності та видів діяльності підприємств державного сектору економіки з подальшим узагальненням та класифікацією таких об'єктів;

3) визначення розміру оптимальної частки державного сектору в економіці країни, а також цільове призначення відповідних об'єктів державної власності. На базі таких об'єктів функціонуватимуть:

- державні унітарні підприємства, діяльність яких спрямована на виконання державою своїх функцій щодо забезпечення обороноздатності, економічної незалежності держави, збереження та розвитку культурного та наукового потенціалу, а також на забезпечення суспільства товарами і послугами, виробництво яких є непривабливим для приватного сектору економіки;

– господарські товариства, у статутних капіталах яких частка держави становить понад 50 відсотків;

– державні холдингові компанії, інші господарські структури, діяльність яких спрямовується на концентрацію ресурсів державного сектору для забезпечення пріоритетного розвитку в окремих сферах національної економіки;

– забезпечення поступового переходу від використання унітарної форми державних підприємств до господарських організацій, що адаптовані до діяльності в ринкових умовах, мають колегіальні органи управління та контролю, з обов'язковою оптимізацією їх кількості;

4) запровадження довгострокового (стратегічного) планування розвитку підприємств державного сектору економіки;

5) забезпечення перегляду існуючих механізмів відчуження державного майна з метою підвищення їх ефективності та прозорості, забезпечення збільшення відповідних надходжень до державного бюджету;

6) визначення критеріїв ефективності здійснення суб'єктами управління заходів із передприватизаційної підготовки об'єктів права державної власності;

7) приватизація надлишкової кількості (понад розмір визначеної оптимальної частки) об'єктів державної власності, у тому числі шляхом перегляду об'єктів, включених до переліку об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації, з метою вилучення з нього таких, що втратили ознаки загальнодержавного значення або перебування яких у державній власності є недоцільним, зокрема корпоративних прав держави в статутних капіталах товариств, що не мають вирішального впливу держави на діяльність таких товариств;

8) проведення оптимізації системи управління об'єктами державної власності, через здійснення, а саме перерозподілу повноважень у сфері управління об'єктами державної власності, в тому числі корпоративними правами держави, між Мінекономрозвитку як органа, що забезпечує формування державної політики у зазначеній сфері, Агентством

держмайна як органу, що забезпечує її реалізацію, іншими суб'єктами управління об'єктами державної власності та Фондом державного майна як органу приватизації, що здійснює управління об'єктами державної власності, у тому числі державними корпоративними правами господарських товариств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію;

9) запровадження в державному секторі економіки принципів корпоративного управління Організації економічного співробітництва та розвитку;

10) запровадження механізму прямого співвідношення між прибутковістю об'єктів державної власності та розміром винагороди менеджменту таких об'єктів;

11) розроблення механізму залучення «незалежних директорів» до роботи в органах управління господарських товариств, у статутному капіталі яких є державні корпоративні права;

12) удосконалення механізму проведення оцінки кваліфікації менеджменту підприємств державного сектору економіки;

13) запровадження державно-приватного партнерства в пріоритетних сферах національної економіки.

Висновки

Реалізація зазначених пропозицій дасть змогу створити умови для забезпечення оптимального розміру та структури державного сектору економіки, підвищення рівня його керуваності та захисту прав держави як власника, а також ефективності використання державних активів на основі вдосконалення чинного законодавства, запровадження сучасних

методів управління та стратегічного планування, активізації інвестиційно-інноваційної діяльності на підприємствах державного сектору.

Список використаних джерел

1. Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава. Програма економічних реформ на 2010–2014 роки [Електрон. ресурс] / Комітет з економ. реформ при Президентові України. – Режим доступу: http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pdf

2. Звіт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України для Кабінету Міністрів України щодо моніторингу ефективності управління об'єктами державної власності.

3. Румянцев С. А. Українська модель корпоративного управління: становлення та розвиток. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2003. – 149 с.

4. Сирш Н.В. Перспективи підвищення ефективності корпоративного сектора економіки и корпоративного управління // О приватизации. Гос. информ. бюл. – 2000. – №2. – С. 73–75.

5. Вишнева Н.С. Лучшая практика корпоративного управления на государственных предприятиях: Европейский поход [Електрон. ресурс] / Журнал Акционерные общества. – 2009. – №12. – Режим доступу: www.ao-journal.ru/tabid/78/newsid413/223/Default.aspx

6. Рудченко О.Ю. Управление державным сектором: проблемы та перспективи [Електрон. ресурс] / О. Рудченко, М. Шкільняк // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2011. – Вип. 2 (5). – Режим доступу до журналу: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11roytpt.pdf>

С.О. ШУТ,
здобувач, Науково-дослідний економічний інститут Мінекономрозвитку України

Державне стимулювання зовнішніх капітальних інвестицій

Розглядається поняття державного стимулювання економічних процесів. Пропонується теоретико-методичний підхід до визначення і класифікації державних стимулів залучення зовнішніх капітальних вкладень у масштабні проекти. Підкреслюється первинна роль бюджетних фінансових стимулів як поштовху припливу інвестицій з інших джерел.

Ключові слова: держава, стимул, капітальні вкладення, фінанси, бюджет.

Рассматривается понятие государственного стимулирования экономических процессов. Предлагается теоретико-методический подход к определению и классификации государственных стимулов привлечения внешних капитальных вложений в масштабные проекты. Подчеркивается первоначальная роль бюджетных финансовых стимулов как толчка к привлечению инвестиций из внешних источников.

Ключевые слова: государство, стимул, капитальные вложения, финансы, бюджет.

The concept of state incitation of economic processes is considered. The theoretical and methodological approach to the definition and classification of government incentives to attract foreign capital investment in large-scale projects is proposed. The initial role of the budget financial incentives as a push of investment from foreign sources is emphasized.

Keywords: state, incentive, capital investments, finance, budget.

Постановка проблеми. Загальноприйняте поняття інвестування передбачає отримання фінансового ефекту інвестором, незважаючи на форму власності відповідного суб'єкта господарювання. Однак часто економічний ефект (для держави) виявляється достатньо великим порівняно з фінансовим ефектом для інвестора, і держава отримує ресурс для стимулювання зовнішніх інвестицій, особливо у випадку недостатнього фінансового ефекту. Відтак виникає явище державного стимулювання приватних інвестицій.